

ΦΑΚΕΛΟΣ

Μπορεί να υπάρξει Κυπριακός Εθνικισμός;

Η Ιστορία του Κυπριωτισμού

Του **Αχμέτ Αν**

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να δώσω κάποια παραδείγματα και να εξηγήσω τι εννοώ με τον όρο "Κυπριωτισμός". Ήταν στις αρχές του 1927, όταν ο Ρόναλτ Στορρς, ο Βρετανός Αποικιακός Κυβερνήτης της Κύπρου, εξέφρασε την πρόθεση να χρησιμοποιήσει για πρώτη φορά αυτό τον όρο σε κυβερνητικά γραφεία αντί του όρου 'ιθαγενής', τον οποίο θεωρούσε ότι μπορούσε να είναι υποτιμητικός. Σ' αυτή του την πρόθεση αναφέρθηκε και σε έκθεσή του, ημερομηνίας 9 Ιουνίου, 1932. Ο κ. Είμερυ, Υπουργός Αποικιών τότε, ήθελε επίσης να διδάσκεται περισσότερο το θέμα του 'Κυπριακού Πατριωτισμού' στα ελληνοκυπριακά σχολεία, ώστε να αποτραπεί η εξάπλωση του εθνικισμού ανάμεσα στους μαθητές. Ο Είμερυ υπέβαλε ακόμα ότι οι Κύπριοι θα έπρεπε να είχαν δική τους σημαία, και αυτή η καινούρια σημαία θα έπρεπε να εισαχθεί μαζί με τις φιλελεύθερες τροποποιήσεις του συντάγματος το 1925. Όμως οι αρχές στο Υπουργείο Αποικιών δεν ενέκριναν την ιδέα απαγόρευσης της χρήσης της Ελληνικής σημαίας στην Κύπρο.[1]

Η πλατεία Κονακιού στη Λευκωσία.

Η αυξανόμενη δυσαρέσκεια των ελληνοκυπριακών μαζών ενάντια στο βρετανικό αποικιοκρατικό καθεστώς, που κορυφώθηκε με τη δημιουργία του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου το 1926, προκάλεσε την αντίδραση των Ελληνοκυπρίων εθνικιστών, οι οποίοι είχαν θορυβηθεί από την πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος, που ήταν ενάντια στην ενωτική πολιτική των εθνικιστών. Όμως και η βρετανική αποικιοκρατική διοίκηση θορυβήθηκε επίσης, γιατί οι Κομμουνιστές θα μπορούσαν να ξεσηκώσουν σε αγώνα για ανεξαρτησία στο νησί. Αν και τότε το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν είχε υποστηρικτές ανάμεσα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, κάποια επικοινωνία υπήρχε, όπως για παράδειγμα η αλληλογραφία ανάμεσα στην κομμουνιστική εφημερίδα Νέος Άνθρωπος και την τουρκοκυπριακή εφημερίδα Birlik το 1925, ή την οργάνωση των Τουρκοκυπρίων εργατών στο Κοινό Εργατικό Κέντρο στη Λεμεσό, το 1924[2]. Οι αποικιοκράτες έσπευσαν έτσι να αλλάξουν τη στρατηγική τους για υποστήριξη του Κυπριωτισμού, σε ανοχή της εθνικιστικής προπαγάνδας, που γινόταν και στις δυο κοινότητες.

Ένωση εναντίον Ταξίμ

Οι Τουρκοκύπριοι ήταν πάντοτε ενάντια στην ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Μάλιστα οσάκις από την αρχή της βρετανικής διακυβέρνησης στην Κύπρο και κάθε χρόνο στην εναρκτήρια τελετή του Νομοθετικού Συμβουλίου οι Ελληνοκύπριοι ομιλητές μιλούσαν για το αίτημά τους για την ένωση, πάντοτε ύψωναν τη φωνή τους ενάντια σ' αυτό. Όμως η εθνικιστική διάθεση των Ελληνοκυπρίων βουλευτών δεν σταματούσε τους Τουρκοκύπριους από του να συνεργάζονται με τους συμπατριώτες τους σε οικονομικά ζητήματα. Για παράδειγμα τον Ιούνιο του 1902, ο Hafiz Ziyai Efendi και ο Dervish Pasha, ψήφισαν μαζί με τους Ελληνοκύπριους για την κατάργηση του φόρου που πληρωνόταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από τους Κυπρίους και ο οποίος θα έπρεπε να καταβάλλεται από τους Βρετανούς. Ένας κυβερνητικός αξιωματούχος πήγε τότε στο τζαμί και κάλεσε τους Τουρκοκύπριους να διαμαρτυρηθούν ενάντια σ' αυτή τη συνεργασία με τους Ελληνοκύπριους. Ο Irfan Efendi και ο βοηθός μουφτής, μίλησαν κι αυτοί στο τζαμί και προσπάθησαν να ξεσηκώσουν την κοινότητα ενάντια στα μουσουλμανικά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου. Μετά από αυτό το γεγονός, τα δύο τουρκοκυπριακά μέλη του συμβουλίου αναγκάστηκαν να αλλάξουν την πολιτική συνεργασίας με τους ελληνοκύπριους στο

Η Πύλη της Πάφου στη Λευκωσία.

Νομοθετικό Συμβούλιο για να μην κατηγορηθούν ως φιλέλληνες. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε εδώ ότι το Φεβρουάριο του 1904 ο Irfan Efendi διορίστηκε από τη βρετανική αποικιοκρατική κυβέρνηση ως ο Τουρκοκύπριος πληρεξούσιος αντιπρόσωπος του Evkaf.[3]

Γράφει ο Sir Harry Luke ότι όταν η Βρετανία ανακήρυξε την προσάρτηση του νησιού στην Βρετανική Αυτοκρατορία, εκείνος είχε το καθήκον να ανακοινώσει τα νέα στους Τουρκοκύπριους προύχοντες, που ήταν μαζεμένοι για τους αρραβώνες της κόρης του Mehmet Munir στις 5 Νοεμβρίου 1914, στο σπίτι του Mufti Ziyai. Εκείνοι άκουσαν τα νέα “κρατώντας μια αξιοπρεπή στάση”.[4] Την επομένη, οι Τουρκοκύπριοι αρχηγοί επισκέφθηκαν τον Βρετανό Ύπατο Αρμοστή και του δήλωσαν ότι αποδέχονται την αλλαγή στο καθεστώς του νησιού, και ότι θα ήταν πιστοί στη βρετανική διοίκηση. Από την άλλη ο αρχικαδής, μουφτής Irfan Bey, και ο Sevket Bey, έστειλαν επιστολή προς τις βρετανικές αρχές, ότι ήταν ενάντια στο αίτημα των Ελληνοκυπρίων για την ένωση και ότι αντί για αυτό, το νησί θα ‘πρεπε να παραμείνει για πάντα τμήμα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Εάν πραγματοποιούνταν η ένωση, τούτο θα ήταν καταστροφικό για τις 60 χιλιάδες Μωαμεθανούς της Κύπρου.[5]

Καθώς οι Ελληνοκύπριοι εθνικιστές ξεκινούσαν την καμπάνια για την ένωση και μετέδιδαν τα αισθήματα του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο, ένα τμήμα της τουρκοκυπριακής ελίτ άρχιζε επίσης να εισάγει τον τουρκικό εθνικισμό στην Κύπρο. Ο αντιπρόσωπος του Βρετανού Ύπατου Αρμοστή Sir Stevenson, έστειλε τότε απόρρητη έκθεση στον Υποκόμη Milner ημερομηνίας 26 Απριλίου 1919, αναφέροντας ότι οι Νεότουρκοι δραστηριοποιούνταν στη Κύπρο και ότι οι Mehmet Esat, Huseyin Behich και Hasan Karabardak, ήταν οι αρχηγοί κόμματος με την ονομασία “Ένωση με την Τουρκία”.[6] Άρχισε τότε να διαδίδεται ότι οι Ελληνοκύπριοι θα επιτίθεντο στους Τουρκοκυπρίους την εβδομάδα του Πάσχα, δημιουργώντας έτσι εχθρότητα ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους και τους Ελληνοκύπριους.Τα Τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου, Irfan και Hami δεν ήταν αναμιγμένα σ’ αυτές τις δραστηριότητες. Οι κυριότεροι υποκινητές αυτών των γεγονότων που προκαλούσαν τους Τουρκοκύπριους να ξεσηκωθούν, συνελήφθηκαν και φυλακίστηκαν από τους Βρετανούς.

Σύμφωνα με τα πρακτικά του Νομοθετικού Συμβουλίου, οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές άρχισαν να απαιτούν “την επιστροφή του νησιού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία” συχνότερα, κατά την περίοδο μεταξύ Μαρτίου 1911 και Ιουνίου 1917.[7]

Λόγω των δύσκολων χρόνων του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, καμιά τουρκοκυπριακή εφημερίδα δεν εκδιδόταν από το 1915 μέχρι το 1919. Έτσι δύο εβδομαδιαίες εφημερίδες, η Dogru Yol (8 Σεπτεμβρίου 1919) και η Soz (15 Φεβρουαρίου 1921) άρχισαν να κυκλοφορούν για να πληροφορούν τους Τουρκοκύπριους για τις εξελίξεις στον κόσμο, στην Τουρκία και στο νησί. Το 1922, εκδίδονταν στην Κύπρο 23 εφημερίδες, 6 από αυτές στην Τουρκική γλώσσα. Η εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία ήταν η ελληνοκυπριακή Ελευθερία , (πωλήσεις 1700 - 1800 αντίτυπα) ενώ δεύτερη στη σειρά η Τουρκοκυπριακή Soz (1200 αντίτυπα).[8]

Η Beria Remzi Ozoran, θυγατέρα του ιδιοκτήτη της εφημερίδας Soz, μας δίνει τις ακόλουθες πληροφορίες για τα θέματα που απασχολούσαν τον τουρκοκυπριακό τύπο εκείνα τα χρόνια :

“ Σε εκείνες τις εφημερίδες και περιοδικά, υπήρχαν άρθρα σχετικά με το τι θα έπρεπε να κάνουν οι Τουρκοκύπριοι ούτως ώστε να εξακολουθήσουν να υπάρχουν σαν οντότητα σ’ αυτό το πράσινο νησί και για να ζουν με αξιοπρέπεια. Ο αγώνας ενάντια στον αναλφαβητισμό, η οργάνωση της τουρκοκυπριακής κοινότητας, η οικονομική ανάπτυξη, η ίδρυση μιας εθνικής τράπεζας ήταν αναγκαιότητες πρωταρχικής σημασίας. Η πλειοψηφία της διανόησης που την αποτελούσαν δημόσιοι υπάλληλοι και δάσκαλοι ζούσε κάτω από δύσκολες συνθήκες, λόγω του ψηλού κόστους ζωής, ενώ οι τουρκοκύπριοι αγρότες βρίσκονταν σε κρίσιμη κατάσταση λόγω των χρεών τους. Τα τουρκικά μνημεία στην Κύπρο θα έπρεπε να διατηρηθούν. Οι τουρκοκύπριοι θα πρέπει να ενωθούν και να δημιουργήσουν εταιρείες, ούτως ώστε να έχουν μια δυνατή οικονομία για να μπορέσουν να επιβιώσουν κάτω από μια ξένη κατοχή.

> **Καθώς οι Ελληνοκύπριοι εθνικιστές ξεκινούσαν την καμπάνια για την ένωση και μετέδιδαν τα αισθήματα του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο, ένα τμήμα της τουρκοκυπριακής ελίτ άρχιζε επίσης να εισάγει τον τουρκικό εθνικισμό στην Κύπρο**

Τι έγραφε ο Ελληνοκυπριακός και Τουρκοκυπριακός Τύπος

Ο τουρκοκυπριακός τύπος παρακολουθούσε τον απελευθερωτικό αγώνα στην Ανατολία βήμα με βήμα, μαζεύοντας χρήματα για τα θύματα της καταστροφής, μέσα από καμπάνιες αλληλεγγύης. Ακόμα, οι τουρκοκυπριακές εφημερίδες δεν δίσταζαν να υποστηρίζουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων ενάντια στις απαιτήσεις των Ελληνοκυπρίων για ένωση.”[9]

Η εφημερίδα Soz έχαιρε μεγάλης εκτίμησης στην Άγκυρα και για πολλά χρόνια είχε την οικονομική στήριξη της Τουρκικής κυβέρνησης. Στην πραγματικότητα η Soz ήταν το σημαντικότερο όργανο που βοήθησε στην εξάπλωση του Κεμαλισμού ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους. Για τα εσωτερικά θέματα, ο εκδότης και ιδιοκτήτης της Soz, Mehmet Remzi, έγραφε στις 7 Μαρτίου 1921 κάτω από τον τίτλο “Η Βουλή μας” τα ακόλουθα: “ Σήμερα η Βουλή μας θα αρχίσει να λειτουργεί. Είναι καθήκον της κυβέρνησης να πει στους Ελληνοκύπριους ότι το θέμα της ένωσης, που τρομοκράτησε τους κατοίκους του νησιού, έχει κλείσει για πάντα. Αυτό το επικίνδυνο παιχνίδι έχει παιχτεί τόσες φορές, που οι φιλήσυχοι άνθρωποί μας δεν μπορούν να το αντέξουν άλλο. Αν αυτό το ακανθώδες θέμα που έβλαψε τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο κοινότητες του νησιού εξαλειφθεί, οι βουλευτές και των δύο πλευρών θα έχουν αρκετό χρόνο για να εντοπίσουν τις πραγματικές ανάγκες της χώρας και θα μπορέσουν να προετοιμάσουν τα νομοσχέδια που αφορούν και τους δύο σε μια ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης...΄Αν οι Χριστιανοί βουλευτές νομίζουν ότι έχουν περισσότερα δικαιώματα από τους συμπατριώτες τους Τουρκοκύπριους σ’ αυτό το νησί, τότε πρέπει να αντιληφθούν ότι οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές δεν θα ανεχτούν τη συζήτηση θέματος, ότι η Κύπρος είναι ελληνική, στη Νομοθετική Συνέλευση.”

Διαβάζουμε στην εφημερίδα Αλήθεια, στις 30 Απριλίου 1921, το γράμμα ενός Τουρκοκύπριου, πρώην μέλους του Νομοθετικού Συμβουλίου.Υποστηρίζει τη συνεργασία των Τουρκοκύπριων και Ελληνοκύπριων βουλευτών και τονίζει το γεγονός ότι μόνον κατά τα τελευταία 10-15 χρόνια οι Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι βουλευτές άρχισαν να υποβάλλουν παράπονα στο Κοινοβούλιο, ενώ κατά τα πρώτα χρόνια της Βρετανικής Διακυβέρνησης συνεργάζονταν στα τοπικά ζητήματα.[10]

Παρόμοια άρθρα μπορούμε να βρούμε στον ελληνοκυπριακό τύπο. Για παράδειγμα ο Ιωάννης Κληρίδης έγραφε στην Ελευθερία στις 2 Απριλίου 1926 κάτω από τον τίτλο “Αν οι Τουρκοκύπριοι συνεργάζονταν με τους Ελληνοκύπριους” τα ακόλουθα-

“Οι Μουσουλμάνοι αδερφοί μας θα πρέπει να καταλάβουν ότι έχουν κοινά συμφέροντα με εμάς και ότι η πρόοδος και ευημερία τόσο των Ελληνοκυπρίων όσο και των Τουρκοκυπρίων εξαρτάται από τη συνεργασία ανάμεσα στις δύο κοινότητες.”[11]

Παρόμοιες απόψεις εκφράστηκαν και από τον Γεώργιο Χατζηπαύλου σε ένα άρθρο του που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Νέα Λαϊκή στις 23 Σεπτεμβρίου 1927: “Μόνο όταν συνεργαστούμε με τους τουρκοκύπριους μπορούμε να πάμε μπροστά”. Τρείς μήνες αργότερα, έγραφε στην ίδια εφημερίδα στις 23 Δεκεμβρίου 1927, ότι δεν υπήρχε περίπτωση συνεργασίας στο Νομοθετικό Συμβούλιο, αφού οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές μέσω του Εβκάφ, ήταν κάτω από την επιρροή της βρετανικής αποικιοκρατικής κυβέρνησης.Για αυτό και οι Ελληνοκύπριοι θα έπρεπε να υποστηρίξουν τους λαϊκούς Τουρκοκύπριους να εκλεγούν βουλευτές και να απαλλαγούν από τους αρχηγούς που πρόσκειντο στο Εβκάφ. Μόνο οι προοδευτικοί Τουρκοκύπριοι θα μπορούσαν να αναιρέσουν το ρόλο του κρυφού χαρτιού της κυβέρνησης. Ο Χατζηπαύλου πήγε ακόμα ένα βήμα παρακάτω και εισηγήθηκε την έκδοση φυλλαδίων στα τούρκικα, για να μπορέσει να αποκαλυφθεί στην τουρκοκυπριακή κοινότητα η ανικανότητα των Τουρκοκύπριων βουλευτών να υπερασπιστούν τα ντόπια συμφέροντα.[12]

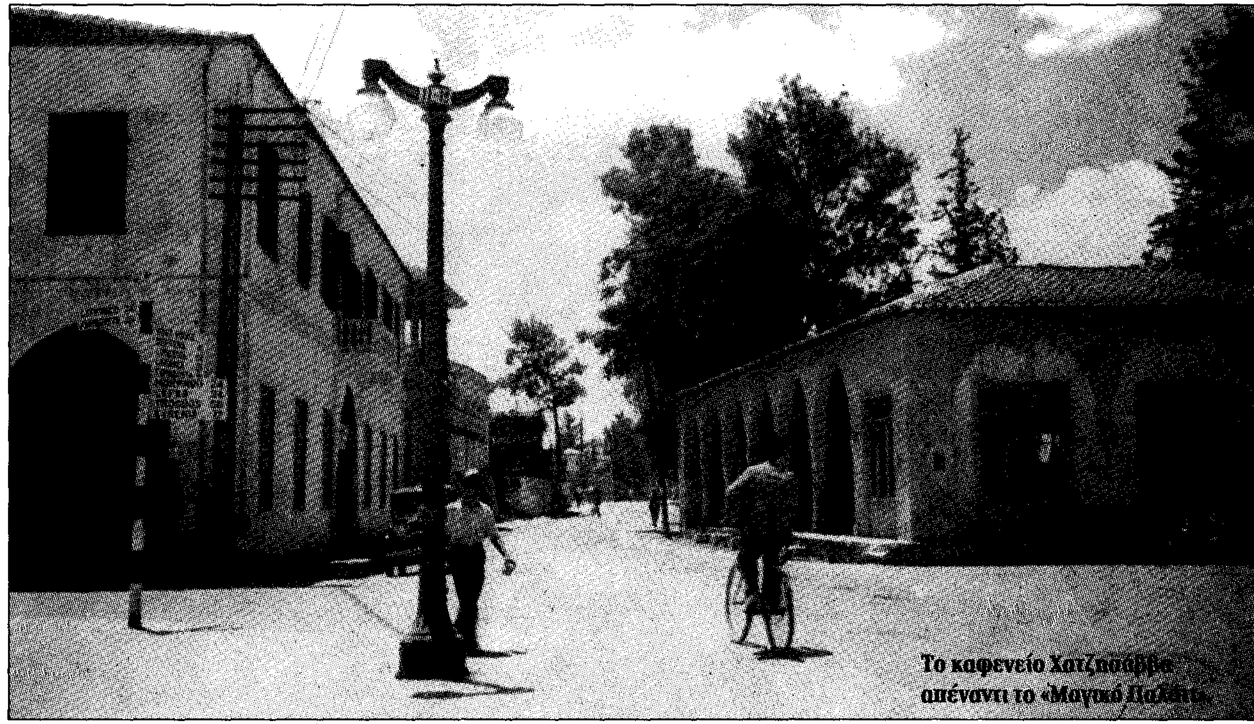
Μειοψηφία οι τουρκοκύπριοι στο νομοθετικό σώμα

Από την έναρξη της βρετανικής διακυβέρνησης στην Κύπρο, ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων μαζί με τους Βρετανούς στο Νομοθετικό Συμβούλιο ήταν ίσος με τον αριθμό των Ελληνοκυπρίων βουλευτών. Η αριθμητική αναλογία των δύο κοινοτήτων δεν αντικατοπτρίζετο στην αντιπροσώπευσή τους στο κοινοβούλιο. Η τουρκοκυπριακή μειοψηφία θεωρείτο πολιτικά σαν εγγύηση ενάντια στις ενωτικές απαιτήσεις της ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας.Υπήρχαν ξεχωριστοί εκλογικοί κατάλογοι και ξεχωριστά εκπαιδευτικά προγράμματα για τους Τουρκοκύπριους και τους Ελληνοκύπριους που τους εμπόδιζαν να αναπτύξουν μια κοινή κυπριακή πολιτική ενάντια στη βρετανική αποικιοκρατική διακυβέρνηση.

Αυτό είχε ήδη υποδειχθεί από τον Dr. Eyyub, Τουρκοκύπριο βουλευτή, σε ομιλία του στην εναρκτήρια τελετή του Νομοθετικού Συμβουλίου, στις 11 Νοεμβρίου 1925. Ανέφερε συγκεκριμένα ότι οι Τουρκοκύπριοι και οι Ελληνοκύπριοι δεν ήταν έτοιμοι για μια πλήρη συνεργασία σε πολιτικά ζητήματα. Έτσι θα 'πρεπε να θέσουν κατά μέρος τα πολιτικά ζητήματα και να συνεργαστούν σε άλλα ζητήματα που θα μπορούσαν να φέρουν ευημερία σ' ολόκληρο το νησί. Βλέπουμε ότι αυτό εφαρμόστηκε αργότερα, μέσα από κοινές δραστηριότητες των Βουλευτών στον αγώνα ενάντια στο τράχωμα, τη φυματίωση, τα αφροδίσια νοσήματα, την κατάργηση του φόρου της δεκάτης, τη διαμόρφωση μιας δασικής πολιτικής και την οικονομική στήριξη των αγροτών.

> Από την έναρξη της βρετανικής διακυβέρνησης στην Κύπρο, ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων μαζί με τους Βρετανούς στο Νομοθετικό Συμβούλιο, ήταν ίσος με τον αριθμό των Ελληνοκυπρίων βουλευτών

Στις εκλογές του 1930 βλέπουμε το Γεώργιο Χατζηπαύλου να υποστηρίζει την εκλογική εκστρατεία του Nedjati Bey, ο οποίος ήταν ο Κεμαλικός υποψήφιος ενάντια στον Munir, τον Τούρκο αντιπρόσωπο του Εβκάφ που υποστηριζόταν από τον Asaf Bey, τον Τούρκο πρόξενο στην Κύπρο. Ενώ ο λαϊκιστής Nedjati υποστήριξε στη Βουλή ότι η Κύπρος ήταν κομμάτι της Ανατολίας, ο αγγλόφιλος Dr. Eyyub, επίσης βουλευτής, μέσα από άρθρα του που δημοσιεύονταν στην "Hakikat", εφημερίδα που υποστήριζε το Εβκάφ, ασκούσε κριτική ότι οι εθνικιστές ήθελαν να αντιγράψουν οτιδήποτε γινόταν στην Τουρκία, παρόλο που οι δύο χώρες είχαν διαφορετικές διοικητικές και κοινωνικές δομές.[13]

Το καφενείο Χατζησάββα απέναντι το «Μαγικό Παλάτι»

Ο Nedjati αναφερόταν στα απομνημονεύματα του Βρετανού κυβερνήτη Ronald Storrs σαν "εκείνος ο μικρός Τούρκος, ο 13ο βουλευτής των Ελληνοκυπρίων στο Νομοθετικό Συμβούλιο".[14] Όταν στις 28 Απριλίου του 1931 ο Nedjati ψήφισε μαζί με τους Ελληνοκύπριους βουλευτές ενάντια στο Νομοσχέδιο για τους Δασμούς και τα Έσοδα, η αυτόματη υποστήριξη των Τουρκοκύπριων δεν έγινε δυνατή, αφού δύο άλλοι Τουρκοκύπριοι βουλευτές απουσίαζαν κατά την ψηφοφορία. Αυτή ήταν ακόμα μια περίπτωση συνεργασίας, μετά από εκείνη όπου οι Τουρκοκύπριοι και οι Ελληνοκύπριοι ψήφισαν μαζί στο Νομοθετικό Συμβούλιο ενάντια στο Νομοσχέδιο για τον Προϋπολογισμό του 1927. Όταν η βρετανική αποικιοκρατική κυβέρνηση θέλησε να επιβάλει το απορριφθέν νομοσχέδιο, άρχισαν από τους Ελληνοκυπρίους, τα ενωτικά εθνικιστικά γεγονότα του Οκτώβρη του 1931. Η βρετανική διοίκηση άρπαξε αυτή την ευκαιρία για να καταργήσει το Νομοθετικό Συμβούλιο. Κατάργησε τη συνταγματική τάξη και μέχρι το 1941 ακολούθησε μια περίοδος καταπίεσης.

Η Παλμεροκρατία και ο Εθνικισμός

Κατά τη διάρκεια της περιόδου καταπίεσης κάτω από τη διοίκηση του νέου Βρετανού Κυβερνήτη κ. Palmer, ο ελληνικός και ο Τουρκικός εθνικισμός μπήκε για λίγο κάτω από πίεση. Από την άλλη μεριά το κίνημα των εργατών δυνάμωνε μετά το 1942. Οι Βρετανοί χρησιμοποιούσαν και τους δύο εθνικισμούς σαν ένα αντίβαρο για να μπορέσουν να καταπιέσουν τους εργάτες. Ο Εθνικισμός εθεωρείτο λιγότερο επικίνδυνος από ένα κοινό μέτωπο Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων εργατών ενάντια στη Βρετανική Διοίκηση.

Μέσα στη δεκαετία του 1930 ο εφιάλτης των Βρετανών αποικιοκρατών ήταν να βγει στην επιφάνεια η ιδέα του Κυπριωτισμού και να παραμεριστούν τόσο ο ελληνοκυπριακός όσο και ο τουρκοκυπριακός εθνικισμός. Ο Palmer, ο Βρετανός Κυβερνήτης, είχε την άποψη ότι μετά που η "Ένωση" θα ξεχνιόταν, ο "Κυπριακός Εθνικισμός" θα την υποκαθιστούσε. Σύμφωνα με τον Palmer ο μόνος τρόπος για να σταματήσει ή να καθυστερήσει αυτή η εξέλιξη ήταν να εγκαθιδρυθεί μια καινούρια διοικητική δομή, που θα έφερνε στο προσκήνιο τη διαφορετικότητα της ταυτότητας. Ο Κυβερνήτης Palmer έγραφε σε μια απόρρητη έκθεση του που στάλκηε στο Λονδίνο στις 23 Οκτωβρίου του 1936 τα ακόλουθα :

"Για να έχουμε μελλοντικά ηρεμία στο νησί, πρέπει να συνεχίσουμε τη διοίκηση πάνω στη βάση του exceptis excipiendis (ανοίγοντας το δρόμο στις εξαιρέσεις), πάνω στη βάση των περιφερειών. Έτσι η ιδέα του κυπριακού εθνικισμού - που θα προβάλει σαν μια καινούρια έννοια όταν η Ένωση θα είναι πια ξεπερασμένη αξία - θα παραμεριστεί όσο το δυνατόν περισσότερο και θα παραμείνει στο σκοτάδι. Τώρα σχεδόν δεν υπάρχει. Οι Κύπριοι είτε είναι "εθνικιστές" στην περιφέρεια τους, είτε είναι Έλληνες η Τούρκοι." 15

Κατά τη διάρκεια της περιόδου καταπίεσης που άρχισε με τον Κυβερνήτη Palmer, βλέπουμε στη συνεργασία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων για την αυτονομία του νησιού, έναν κοινό πολιτικό στόχο. Το 1937, κάτω από τον τίτλο "Πολιτικός Σύνδεσμος", η τουρκοκυπριακή εφημερίδα "Ses" αναδημοσίευε μια είδηση από την Ελληνοκυπριακή εφημερίδα " Ελευθερία", ότι ιδρύθηκε ένας κοινός πολιτικός σύνδεσμος ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων για την υποστήριξη της αυτονομίας στο νησί, με παραρτήματα σε κάθε πόλη, εκτός από τη Λευκωσία. Ο γνωστός δικηγόρος της Λευκωσίας, Γιάννης Κληρίδης ήταν ο αρχηγός αυτού του Πολιτικού Συνδέσμου. Το πρώην μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου, Hami, ο δικηγόρος και Δημοτικός Σύμβουλος της Λάρνακας Celal Shefik, ο οδοντίατρος και Δημοτικός Σύμβουλος της Λεμεσού Nazif, ήταν ανάμεσα στους γνωστούς Τουρκοκύπριους που συμμετείχαν στη δημιουργία αυτού του Συνδέσμου, στις αντίστοιχες τους πόλεις. [16]

Η πολιτική συνεργασία κάποιων Τουρκοκυπρίων με τους συμπατριώτες τους, δέχτηκε αμέσως επιθέσεις από τον τουρκοκυπριακό τύπο. Ένα άρθρο κάτω από τον τίτλο "Θα ξεκινήσει να υπάρχει άραγε η πολιτική και πολιτιστική ενότητα ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους αντί της παραδοσιακής Τουρκο-Βρεττανικής Συνεργασίας;" δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "Ses" στις 25 Ιουνίου του 1937 (Αρ. 99). Σ' αυτό ασκείτο κριτική για τη συμμετοχή του Mustafa Hami, πρώην Τουρκοκύπριου βουλευτή του καταργημένου Νομοθετικού Συμβουλίου, και αναφέρονταν τα ακόλουθα : " Αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση, η κυβέρνηση θα δει σύντομα μια ενιαία πολιτική και κουλτούρα των Τούρκων και Ελλήνων Κυπρίων αντί της παραδοσιακής συνεργασίας μεταξύ των

Τούρκων και Βρετανών στην Κύπρο. Η σημερινή πολιτική είναι ο πιο σύντομος δρόμος προς την υλοποίηση αυτού του στόχου από την κυβέρνηση.Κατά τα άλλα τα παράπονα των Τουρκοκυπρίων πρέπει να εισακουσθούν και να ικανοποιηθούν. Είναι σίγουρο ότι η κεντρική κυβέρνηση θα σκεφτεί το ίδιο."

Το κύριο άρθρο, αυτό που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "Ses", ένα από τα δημοσιογραφικά όργανα που υπερασπίζονταν τον τουρκικό εθνικισμό και κεμαλισμό, δίνει μια καλή ιδέα για τον τρόπο σκέψης που επικρατούσε ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους. Θα πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι αμέσως μετά από αυτές τις εξελίξεις, ελληνοκύπριοι και τουρκοκύπριοι πολέμησαν και υπηρέτησαν μαζί στο πλευρό των Βρετανών σε διάφορα μέτωπα κατά την διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Ταυτόχρονα στην Κύπρο οργανώνονταν στις ίδιες συντεχνίες, ώστε να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στις δύσκολες οικονομικές συνθήκες. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι η ενωτική πολιτική του Ανορθωτικού Κόμματος Εργαζόμενου Λαού (ΑΚΕΛ), που ιδρύθηκε το 1941, ήταν το μεγαλύτερο εμπόδιο στην πολιτική συνεργασία με τους Τουρκοκυπρίους.

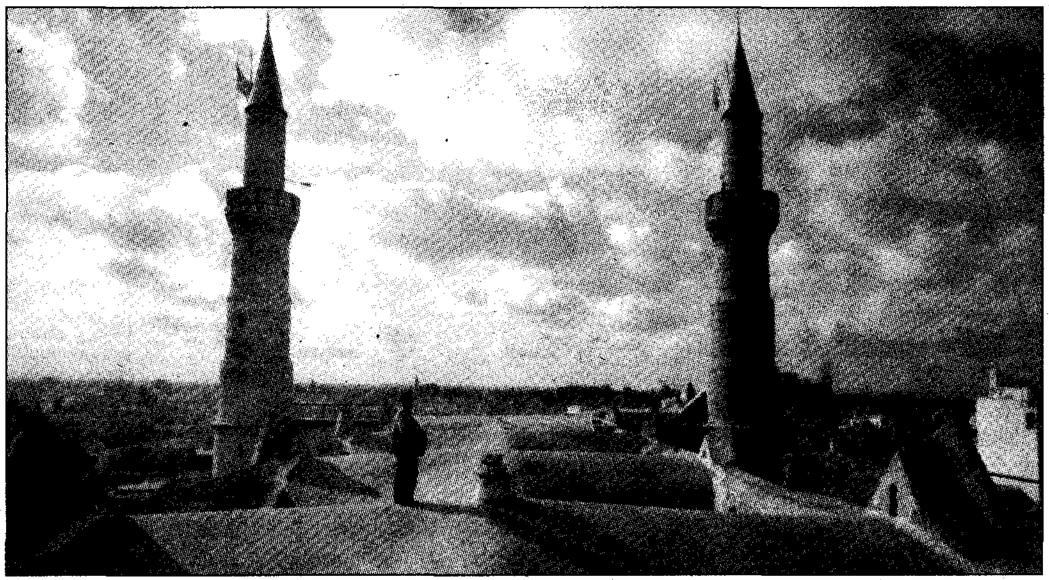
Το 1955 όταν άρχισαν οι ένοπλες τρομοκρατικές δραστηριότητες της ΕΟΚΑ για την κατάργηση της Βρετανικής διακυβέρνησης και για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, οι Βρετανοί χρησιμοποίησαν την τουρκοκυπριακή αστυνομία καθώς και καταδρομείς ενάντια στην ΕΟΚΑ. Η συνεργαζόμενη τουρκοκυπριακή ηγεσία ασπάστηκε τα σχέδια των Βρετανών που στόχευαν στη διχοτόμηση του νησιού (ταξίμ) σαν μια πολιτική λύση ενάντια στην ένωση. Αυτό ήταν αρκετό για να προκαλέσει τη σύγκρουση ανάμεσα στους Κυπρίους. Η τουρκοκυπριακή παρακρατική οργάνωση ΤΜΤ υποχρέωσε τις τουρκοκυπριακές συντεχνίες να μην συνεργάζονται με τις ελληνοκυπριακές, καταστρέφοντας έτσι τις βάσεις για ένα κοινό οικονομικό και πολιτικό αγώνα. Στο τέλος ούτε ο ελληνοκυπριακός στόχος της ένωσης, ούτε ο τουρκοκυπριακός στόχος για το ταξίμ υλοποιήθηκαν, αλλά δόθηκε μια περιορισμένη ανεξαρτησία στη συνεταιρική δημοκρατία της Κύπρου, που ιδρύθηκε το 1960. Η ενότητα δράσης όλων των Κυπρίων δεν μπορούσε να αναπτυχθεί κάτω από αυτό το νέο κοινό στόχο και αυτό προκάλεσε καινούρια δυσάρεστα συναισθήματα.

Γιατί απέτυχε η Κυπριακή Δημοκρατία;

Τη μέρα της ανεξαρτησίας, στις 16 Αυγούστου 1960, βλέπει το φως η πρώτη έκδοση της τουρκοκυπριακής εφημερίδας "Cumhuriyet", (Δημοκρατία), που εκδίδετο από τους δύο Τουρκοκύπριους δικηγόρους, Ahmet Muzaffer Gurkan και Ayhan Hikmet. Για πρώτη φορά, οι ιδέες του Κυπριωτισμού προπαγανδίζονταν ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους, αρχικά μέσα από μια εφημερίδα της αντιπολίτευσης και αργότερα μέσα από την οργάνωση ενός πολιτικού κόμματος. Οι δημοσιογράφοι της "Cumhuriyet" υποστήριζαν την άποψη, ότι η ανεξαρτησία της Κύπρου σήμαινε, όχι την ενοποίηση του νησιού σε ένα έθνος ή κράτος, αλλά τη διακυβέρνηση της Κύπρου από τους ίδιους τους Κυπρίους. Δυστυχώς αυτοί οι ένθερμοι υποστηρικτές της Κυπριακής Δημοκρατίας δολοφονήθηκαν από την Τουρκοκυπριακή παρακρατική οργάνωση ΤΜΤ στις 23 Απριλίου του 1962, με το πρόσχημα ότι "εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των Ελληνοκυπρίων". Είχαν προειδοποιηθεί πριν τη δολοφονία τους ότι "αν δεν πίστευαν στην ύπαρξη του εθνικού αγώνα των Τουρκοκυπρίων, τότε έπρεπε να αναγκαστούν να σιγήσουν".

Ο Dervish Ali Kavazoglou, που ήταν τουρκοκύπριος μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ, δολοφονήθηκε και αυτός μαζί με τον Ελληνοκύπριο συντεχνιακό φίλο του Μισιαούλη, στις 11 Απριλίου του 1965. Ήταν ενάντια στη διαχωριστική πολιτική της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, και υποστήριζε τη φιλία και συνεργασία ανάμεσα στις δύο κοινότητες της Κύπρου.

Οι ιμπεριαλιστικές ξένες δυνάμεις και τα εδώ όργανά τους ήταν ενάντια στην ανεξάρτητη ανάπτυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, που ακολουθούσε μια ανεξάρτητη, αδέσμευτη εξωτερική πολιτική, εξ ου και συνεχώς υποδαύλιζαν εθνικιστικά και αντικομμουνιστικά αισθήματα ανάμεσα στον πληθυσμό του νησιού. Παρατηρούμε και πάλι, ότι σ' αυτή την περίοδο, δεν μπορούσε να αναπτυχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η ιδέα της κυπριακής συνείδησης. Οι εγγυητές της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου, δηλ. η Βρετανία, η Ελλάδα και η Τουρκία, ήταν όλοι μέλη του ΝΑΤΟ και για λόγους που οι ίδιοι ήξεραν, δεν ήθελαν να δουν ένα Κυπριακό κράτος ελεύθερο από την επιρροή τους.

Από την άλλη πλευρά ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν πίστευε στην ιδέα της δημιουργίας ενός Κυπριακού Έθνους. Μάλιστα είχε δηλώσει σε μια ιταλική εφημερίδα ότι οι Συμφωνίες του Λονδίνου δημιουργούσαν ένα καινούριο κράτος, όχι όμως και ένα καινούριο έθνος.[17]

> Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος είχε δηλώσει σε μια ιταλική εφημερίδα ότι οι Συμφωνίες του Λονδίνου δημιουργούσαν ένα καινούριο κράτος, όχι όμως και ένα καινούριο έθνος

Εκείνα τα χρόνια, αντίθετα με τις διεργασίες στην Ευρώπη, πριν την εμπέδωση τους σε έθνη, ιδρύονταν στην Αφρική και την Ασία πολλά κράτη. Στην περίπτωση της Κύπρου, ο συνεταιρισμός εξαιτίας του ότι η τουρκοκυπριακή ηγεσία αποσύρθηκε από τον κρατικό μηχανισμό, άντεξε μονάχα τρία χρόνια. Οι ενδοκοινοτικές συγκρούσεις ανάμεσα στους ενωτικούς Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους υποστηρικτές της διχοτόμησης, περιέπλεκαν τη λύση του εθνικού ζητήματος στην Κύπρο.

Παρατηρούμε ότι η διαχωριστική πολιτική της τουρκοκυπριακής ηγεσίας ήταν από το 1958 ένας από τους λόγους που οι Τουρκοκύπριοι και οι Ελληνοκύπριοι δεν μπορούσαν να έχουν κοινό πολιτικό στόχο στην μέχρι το 1974 περίοδο. Το καλοκαίρι του 1974 έγινε στην Κύπρο από την Ελληνική Χούντα των Αθηνών, το στρατιωτικό πραξικόπημα ενάντια στον Πρόεδρο Μακάριο και ακολούθησε η τουρκική εισβολή και κατοχή του 37% του νησιού. Οι Ελληνοκύπριοι αναγκάστηκαν να φύγουν από τις κατεχόμενες περιοχές, ενώ οι Τουρκοκύπριοι που ζούσαν νότια της γραμμής κατάπαυσης του πυρός αναγκάστηκαν να μεταφερθούν στο βόρειο τμήμα. Η νέα τάξη πραγμάτων ανάγκασε τους Τουρκοκύπριους να έχουν στενότερη σχέση με την Τουρκία. Στην πραγματικότητα οι Τουρκοκύπριοι βρέθηκαν κάτω από την άμεση επίδραση της τουρκικής οικονομίας, πολιτικής και κουλτούρας.

Η εφημερίδα "Soz", που άρχισε να κυκλοφορεί το 1978, έγινε ο κυριότερος επικριτής της ανάμιξης των Τούρκων πολιτικών στα εσωτερικά θέματα των Τουρκοκυπρίων. Ταυτόχρονα η κάθοδος των εποίκων στα κατεχόμενα από την Τουρκία απειλούσε την ίδια την ύπαρξη των Τουρκοκυπρίων, κάτι που τους οδήγησε να επανακαθορίσουν τα χαρακτηριστικά τους σαν τουρκοκυπριακή κοινότητα. Μια σειρά από διαλέξεις για την τουρκοκυπριακή ταυτότητα, φολκλορικές εκθέσεις, καθώς και ιστορικές έρευνες σημάδεψαν τη δεκαετία του 1980."[18]

Οι τουρκοκύπριοι διανοούμενοι, καθώς κοιτούσαν την ιστορία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, άρχισαν να θέτουν στον εαυτό τους το ερώτημα "ποιοι είμαστε;"

Μπορεί να υπάρξει κοινή κυπριακή ταυτότητα;

Όπως είναι γνωστό, η πολιτιστική, επιστημονική και λογοτεχνική κληρονομιά είναι τα τρία σημαντικότερα στοιχεία που συνθέτουν την εθνική ταυτότητα. Εδώ επισημαίνουμε την ευθύνη των ερευνητών για την ανάπτυξη μιας κοινής κυπριακής συνείδησης. Πρέπει να ερευνήσουν την κοινή πολιτιστική κληρονομιά και να χρησιμοποιήσουν τα κοινά στοιχεία ενός κοινού πολιτικού στόχου. Η συνεργασία στο παρελθόν μεταξύ των δύο κοινοτήτων στην κοινωνική ζωή και το εμπόριο, αλλά και στο συντεχνιακό κίνημα αποτελούν εξαίρετα παραδείγματα στην συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων.

Ο ταξικός χαρακτήρας του κράτους έχει να παίξει μεγάλο ρόλο στη δημιουργία της κυπριακής συνείδησης. Για τη στήριξη μιας κυπριακής ταυτότητας θα πρέπει να υπάρχει μια ξεκάθαρη κυβερνητική πολιτική. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας πρέπει να διαδραματίσουν εποικοδομητικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση, αφού εύκολα μπορούν να φθάσουν στα σπίτια όλων των πολιτών.

Βλέπουμε ότι, ιδίως μετά το 1974, έχουν προβάλει δύο διαφορετικές ταυτότητες : μια στο βορρά της διαίρεσης, έχοντας ως εκφραστή την διχοτομική "Τ.Δ.Β.Κ." την Τουρκοκυπριακή εθνικιστική ταυτότητα και μια άλλη, επίσης της διαίρεσης, στο νότο, που θεωρεί τον εαυτό του ως

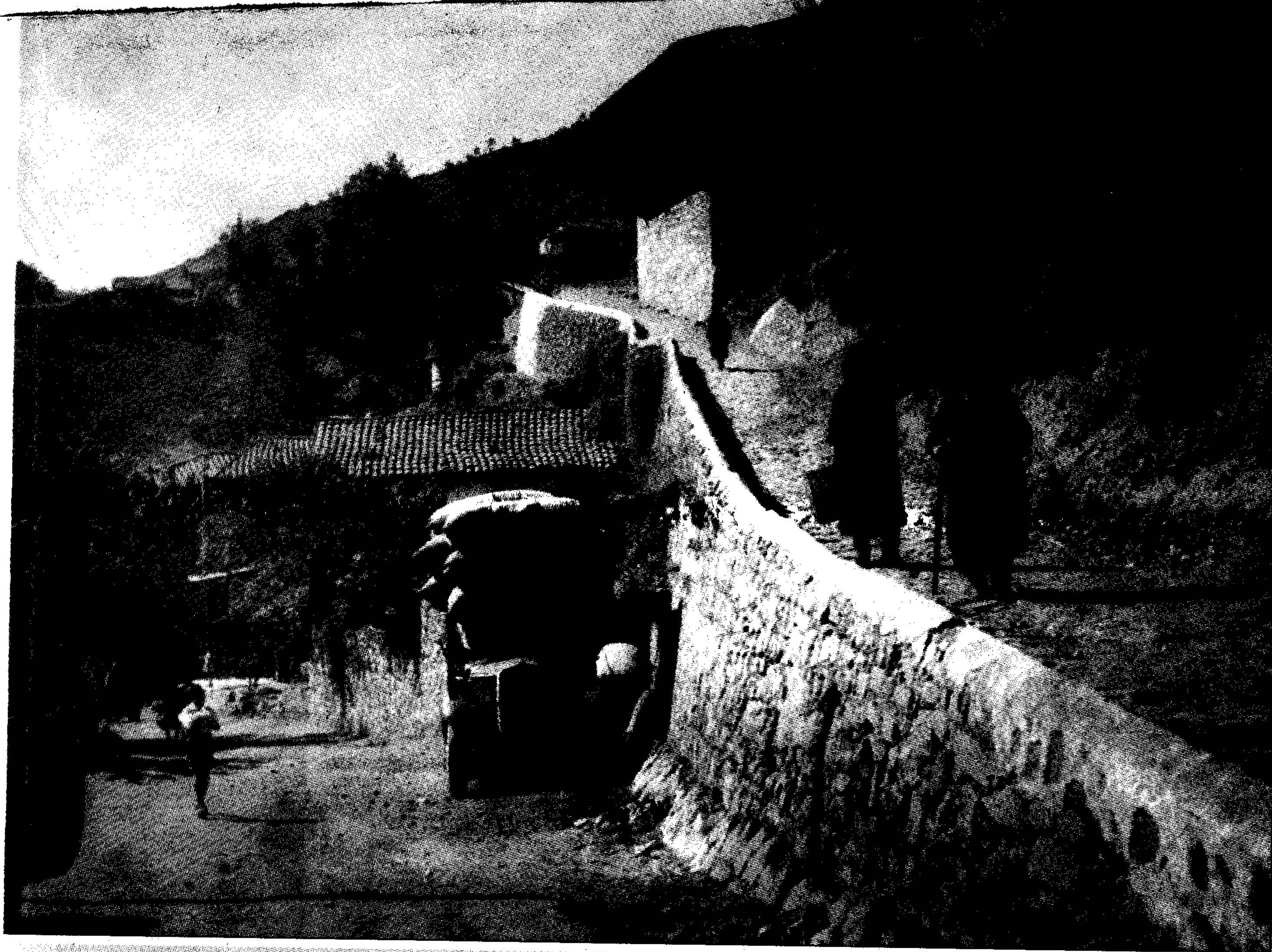
τον μοναδικό ιδιοκτήτη του Κυπριακού κράτους με ξεκάθαρα Ελληνοκυπριακό χαρακτήρα, κάτι που ανταποκρίνεται πλήρως στην πρόβλεψη του Βρετανού Κυβερνήτη Palmer to 1937 : Η ιδέα του Κυπριακού Εθνικισμού - που θα προβάλει σαν μια καινούρια έννοια όταν η Ένωση θα είναι μια ξεπερασμένη αξία - θα παραμεριστεί όσο το δυνατόν περισσότερο και θα μείνει στο σκοτάδι. Τώρα σχεδόν δεν υπάρχει. Οι Κύπριοι είναι είτε "εθνικιστές" στην περιφέρεια τούς, είτε Τούρκοι είτε Έλληνες." 15

Οι δραστηριότητες του Νεοκυπριακού Συνδέσμου που ιδρύθηκε το Μάρτη του 1975 στόχευαν στη διατήρηση της ύπαρξης του Κυπριακού

Η συνεργασία στο παρελθόν μεταξύ των δύο κοινοτήτων στην κοινωνική ζωή και το εμπόριο, αλλά και στο συντεχνιακό κίνημα αποτελεί εξαίρετο παράδειγμα στη συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων

κράτους και στην αποφυγή του κινδύνου της διχοτόμησης. Τα μέλη του Συνδέσμου συμπεριφέρονται πρώτα σαν Κύπριοι και μετά σαν μέλη στης αντίστοιχης κοινότητας. Δυστυχώς αυτό το κίνημα διανοουμένων δεν μπόρεσε τα τελευταία 30 χρόνια να μετατραπεί σε ένα πολιτικό κίνημα, που θα μπορούσε να οργανώσει τις μεγάλες μάζες των Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων κάτω από μια κοινή κυπριακή ταυτότητα.

Για να επιτευχθεί αυτός ο βασικός στόχος θα 'πρεπε να υπάρχουν κοινά πολιτικά κόμματα Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων, που να αναζητούν κοινούς πολιτικούς στόχους. Η πλήρης ισότητα όλων των κοινοτήτων που ζουν στο νησί στα πεδία της πολιτικής, οικονομίας και πολιτισμού μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω κοινών πολιτικών κομμάτων, που θα αγωνίζονται για ένα δημοκρατικό ομόσπονδο κράτος, ενάντια σε κάθε μορφή διαχωρισμού και διάκρισης. Μια ορθή πολιτική για τη λύση των προβλημάτων των εθνοτήτων είναι απαραίτητη και αυτό αποτελεί ευθύνη του κόμματος της εργατικής τάξης, του ΑΚΕΛ. Εάν το ΑΚΕΛ δεν αναθεωρήσει την πολιτική του για τους Τουρκοκύπριους και στραφεί σ' αυτούς, κανένα βήμα δεν μπορεί να γίνει με τις υπάρχουσες εθνικιστικές πολιτικές.

Οι φωτογραφίες είναι από το λεύκωμα του Haigaz Mangoian 1907-1970, που εξέδωσε η Λαϊκή Τράπεζα το 1996, σε επιμέλεια της Άννας Μαραγκού.

Βιβλιογραφια

1 An Ahmet, The development of Cypriot Awareness, Nicosia, 1998, p. 34

2 An Ahmet, The good old days of cooperation among the Cypriot Working Class, paper read at the conference of the PEO/DEV-IS on 13 October 2005 in Nicosia and Michalis Michaelides, Turkish Cypriot Working Class and the Cyprus Labour Movement 1920 - 1963. Cyprus Review, Fall 1993.

3 G. S. Georgallides, A political and administrative history of Cyprus, 1918-1926, Nicosia, p. 72 and A.An. Formation of T/CS Leadership 1900 - 1942, Nicosia, 1997, p. 14-15.

4 Sir Harry Luke, Cyprus: A Portrait and an Appreciation, London 1965, p. 87-88

5 Sir George Hill, A History of Cyprus, Cambridge 1972, p. 521

6 Stavros Panteli, The New History of Cyprus, London 1984, p. 98

7 Jacob M. Landau, Pan-Tourkism in Turkey: A Study of Irredentism, London 1981, p.48

8 Cyprus Blue Book 1922

9 Yeni Kibris, The T/CS community during the years of Liberation in Anatolia, Yeni Kibris, April 1987

10 Quoted from S.G. Georgallides, ibid, p. 198

11 Quoted from Costas P. Kyrris, Peaceful Coexistence in Cyprus under British rule (1878-1959) and After Independence, Nicosia 1977, p.44

12 G.S. Georgallides, ibid, p.67

13 An Ahmet, Formation of the T/CS Leadership, Nicosia 1997, p. 149 and p. 165

14 Orientations, London 1943, p. 502

15 Quoted in Ahmet An, Development of Cypriot Awareness, Nicosia 1998 p. 43

16 Ahmet An, why was it not possible to develop a Cypriot Awareness?, in Quo Vadis Cyprus?, Istanbul 2002, p. 264-274

17 Cyprus Mail and Akin, 28 March 1963

18 Ahmet An, an Overview of the Research Studies on the Identity of the T/CS, in "Articles on the Turkish Cypriot Culture", Nicosia 1999, p.222-230